

Webmagazine Clavis – Bisdom Roermond - webmagazine maart 2018

e

door Matheu Bemelmans

Een team vrijwilligers trekt momenteel onder leiding van twee kunsthistorici langs alle kerken in Limburg om de religieuze kunst te inventariseren en in een database vast te leggen. Het project is vorig jaar begonnen en gaat nog zeker twee jaar duren. Een sfeerreportage vanaf de werkvloer.

“Zo, nu even inzoomen en scherp stellen.” Pie Noten kijkt geconcentreerd door de lens naar de ciborie vóór hem op het tafeltje. Dan doet hij een stap achteruit en duwt op het knopje van de zelfontspanner: ‘klik’. De foto is gemaakt. Goedkeurend bekijkt hij het resultaat. Dan draait hij de ciborie een kwartslag en stelt opnieuw scherp. Dat proces herhaalt zich een aantal keren. “De bedoeling is dat we alles goed fotograferen,” legt Noten uit. “Toevallig is deze ciborie is heel rijk versierd, dus ik wil geen detail missen.”

Noten is een van de vrijwilligers die deze morgen in de Dionysiuskerk in Heijen aan het werk is om alle kunstvoorwerpen te inventariseren en te documenteren. “Mijn opdracht is het om al het zilverwerk te fotograferen,” zegt Noten, terwijl hij naar de kluis loopt om de ciborie weer voorzichtig terug te zetten en een monstrans uit te pakken voor de volgende fotoshoot.

Een paar meter verderop in dezelfde sacristie zijn z’n collega-vrijwilligers Jan Wijnhoven en Jan Derks bezig om een kazuifel uit de plasticverpakking te halen. Het betreft een oud model, met kleurrijke versieringen op de voor- en achterkant. “Het is een precisiewerkje om deze te fotograferen,” zegt Wijnhoven, terwijl hij het gewaad op een hanger tegen een deur hangt. “De stof moet recht hangen en mag natuurlijk niet bewegen, want anders heb je nog niets aan de foto.” Dan lachend: “Mijn vader was koster, dus ik ben gewend om het te doen.”

Op de tafel naast hem ligt nog een flinke stapel kazuifels, dalmatieken en koormantels, die in een kast op zolder hingen en stuk voor stuk gefotografeerd en beschreven worden. “De hoeveelheid valt hier nog mee,” zegt Derks die het fotoapparaat bedient. “In sommige andere kerken zijn we veel meer oude kazuifels tegen gekomen.”

Database

Het drietal behoort tot het team van ongeveer twintig vrijwilligers die bij toerbeurt samen met de projectmedewerkers Sander van Daal en Lennart Willems op dit moment heel Limburg doorkruisen om in alle kerken het zogeheten roerend religieus erfgoed te inventariseren. Alles wat enigszins van belang is wordt gefotografeerd en beschreven. De gegevens komen in een gesloten landelijke database van het Museum Catharijneconvent in Utrecht, waar alle Nederlandse bisdommen mee verbonden zijn.

Het project is vorig jaar juni van start gegaan. Inmiddels zijn al tientallen kerken in de dekenaten Thorn en Heerlen bezocht. Ook het dekenaat Venray, waartoe Heijen, behoort is al een heel eind gevorderd. Lennart Willems stuurt hier als professional de vrijwilligers aan. Terwijl zij alles fotograferen, voert hij op zijn laptop allerlei gegevens van de objecten in. “Voor iedere kelk, heiligenbeeld of kazuifel, moet ik een hele vragenlijst doorwerken,” zo demonstreert Willems. “Wat is het voor object? Hoe oud is het? Door wie is het gemaakt? Hoe lang is het al in deze kerk? Dat soort vragen.”

Ruim 40 jaar geleden is er ook zo’n inventarisatie gehouden. “Maar dat ging toen nog met getypte lijsten en zwart-witfoto,” legt Willems uit. “Die zijn later wel in de database ingevoerd, maar de informatie was lang niet compleet. Op basis van die oude lijsten vullen wij de gegevens nu aan. Vooral goede kleurenfoto’s zijn belangrijk, omdat je daarop al heel veel kunt zien dat je anders in een tekst zou moeten omschrijven. Kijk, hier heb je de oude foto van diezelfde ciborie die Pie net gefotografeerd heeft,” wijst Willems aan. “De nieuwe foto geeft veel meer informatie.”

Dat de ciborie al in de database zat, wil zeggen dat deze al heel lang in deze kerk aanwezig is. Dat geldt voor veel kunstvoorwerpen, maar niet voor alle. Willems: “Parochies kopen of krijgen soms ook nieuwe dingen. En door het sluiten van kerken worden objecten soms ook naar een andere kerk verplaatst. Als je dat nergens

opschrijft, weet straks niemand meer waar iets gebleven is of waar het vandaan komt. Door alle gegevens in de landelijke database op te nemen, wordt dat een stuk makkelijker.”

“Mijn vader was koster. Ik ben gewend om kazuifels recht te hangen”

Vrijwilliger Jan Wijnhoven

Kennis

Terwijl de sacristie zich intussen vult met de geur van versie koffie die op het koffieapparaat pruttelt, is een vierde vrijwilliger in de kerk zelf bezig om alle beelden op de foto te zetten. Anton de Leeuw is een gepensioneerd docent pedagogiek. In z'n vrije tijd heeft hij de laatste jaren van z'n werkzame leven een studie kunsthistorie aan de Open Universiteit gevolgd. Die kennis komt hem bij dit project goed van pas. “Zie je die kruiswegstaties daar,” zegt hij naar de schilderijen aan de muur wijzend. “Wist je dat die op zink geschilderd zijn? Het lijken houten panelen, maar als je er op klopt hoor je dat metaal is.”

Op de vraag of het niet erg veel werk is om alle staties fotograferen, merkt hij op dat dit wel meevalt. “Ze hangen allemaal op dezelfde hoogte, dus als je het statief eenmaal hebt ingesteld, kun je zo de hele rij afwerken.” Meer werk heeft De Leeuw aan de verschillende heiligenbeelden die her en der in de kerk staan. “Ik kan Sint Nicolaas niet vinden,” merkt hij verbaasd op. “Die staat op mijn lijst, maar ik zie ‘m nergens. Dan eerst maar een beschrijving van Maria in de database zetten.”

Parochies

Dat laatste valt overigens nog niet mee, omdat door de dikke kerkmuren de internetverbinding regelmatig uitvalt. “Dat is een probleem dat we in meer kerken tegenkomen,” zegt Willems die ook even een kijkje in de kerk is komen nemen. “Meestal zijn we een dag per week met het hele team in een kerk aan het inventariseren en daarna hebben we enkele dagen nodig om alle gegevens te verwerken en goed in het systeem te zetten.”

Over de medewerking in de parochies zijn Willems en ook zijn collega Van Daal, die de kerken in Zuid-Limburg bezoekt, zeer te spreken. “De meeste parochies zijn zeer bereidwillig en ook blij dat alles een keer goed vastgelegd wordt.” De parochies kunnen vervolgens zelf ook toegang tot de gegevens van hun eigen kerk in het systeem krijgen. “De bedoeling is dat kerkbesturen de digitale inventaris in de toekomst zelf bijhouden,” zegt Willems. “Als er voorwerpen bijkomen of weggaan, kunnen ze dat zelf invoeren. Op die manier blijft het systeem altijd up-to-date.” Hij benadrukt dat het een gesloten database is, waartoe niet zomaar iedereen toegang heeft.

Vooraan in de kerk heeft De Leeuw heeft Sint Nicolaas intussen op een zijaltaar gevonden. Voorzichtig draait hij het beeld om. De achterkant blijkt hol te zijn. “Kijk dat zijn nu interessante zaken om te ontdekken,” stelt hij tevreden vast. In de sacristie staat de koffie intussen op tafel. Tijd om afspraken te maken over de kerk die ze volgende week gaan doen, want dan zijn ze allemaal weer van de partij. “Het is heel leuk om dit werk te doen,” zegt Pie Noten. “We hebben een goed team. Je ziet mooie dingen en je komt nog eens ergens.”

“Parochies kunnen hun inventaris straks digitaal bijhouden.”

Projectmedewerker Lennart Willems

Project Inventarisatie Roerend Religieus Erfgoed

Het project Inventarisatie Roerend Religieus Erfgoed is tot stand gekomen met medewerking van onder andere

de provincie Limburg, het Mondriaanfonds, diverse musea en de Monumentenwacht Limburg. In het kader van dit project worden alle in gebruik zijnde parochiekerken in Limburg geïnventariseerd. Parochies worden vooraf geïnformeerd wanneer hun dekenaat de beurt is.

[Meer informatie](#)